

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Економіка цивільної авіації»
вибіркових компонент
освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою Кременчуцького
льотного коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління,
протокол від 31.08.2021 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, к.п.н.,
спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Носач І.В.

Рецензенти:

1. Доктор економічних наук, професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського – Дружиніна В.В.
2. Кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС – Пушкар О.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин - 90 Кількість тем - 7	<u>27</u> <u>Транспорт</u> ; <small>(шифр галузі) (назва галузі знань)</small> <u>272</u> <u>Авіаційний транспорт</u> ; <small>(код спеціальності) (назва спеціальності)</small> <u>бакалавр</u> <small>(назва сво)</small>	Навчальний курс <u>4</u> <small>(номер)</small> Семестр <u>8</u> <small>(номер)</small> Види контролю: <u>залік</u> <small>(екзамен, залік)</small>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
Денна форма навчання		Заочна форма навчання
Лекції - <u>28</u> <small>(години)</small>	Лекції - <u>8</u> <small>(години)</small>	
Семінарські заняття - <u>0</u> <small>(години)</small>	Семінарські заняття - <u>-</u> <small>(години)</small>	
Практичні заняття - <u>16</u> <small>(години)</small>	Практичні заняття - <u>4</u> <small>(години)</small>	
Лабораторні заняття - <u>0</u> <small>(години)</small>	Лабораторні заняття - <u>-</u> <small>(години)</small>	
Самостійна робота - <u>46</u> <small>(години)</small>	Самостійна робота - <u>78</u> <small>(години)</small>	
Індивідуальні завдання:	Індивідуальні завдання:	
Курсова робота - <u>-</u> <small>(кількість, № семестру)</small>	Курсова робота - <u>-</u> <small>(кількість, № семестру)</small>	
Реферати - <u>1; 8 семестр</u> <small>(кількість, № семестру)</small>	Реферати - <u>-</u> <small>(кількість, № семестру)</small>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка цивільної авіації» є розкриття економіки як науки, що вивчає теоретичні основи і практичні форми функціонування ринкових структур і механізмів взаємодії суб'єктів економічної діяльності авіатранспортних підприємств.

Завдання: оволодіння знаннями теоретичних та методологічних основ економіки, одержання знань по сутності основних понять економіки авіапідприємств: матеріальних та нематеріальних активів, продуктивності праці, собівартості продукції, прибутку, рентабельності та інших показників ефективності роботи авіапідприємств, вивчення методичних та методологічних основ моделювання ефективності роботи авіапідприємств.

Міждисциплінарні зв'язки: економіка цивільної авіації викладається після вивчення ринкової економіки та забезпечує засвоєння спеціальних та нормативних дисциплін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної

дисципліни здобувач освіти повинен

знати:

- законодавчу базу діяльності авіапідприємств;
- основні поняття і терміни, які застосовуються в економіці авіатранспорту;
- сутність основних понять економіки - основні фонди, оборотні засоби, собівартість, продуктивність праці, вартість робочої сили;
- шляхи підвищення ефективності функціонування основних фондів, оборотних засобів, робочої сили; зниження собівартості продукції, продуктивності праці;
- сутність і завдання розрахунків показників ефективності;
- склад основних фінансово – економічних показників підприємства та методику їх розрахунку;

вміти:

- самостійно оцінювати ризики і визначати доцільність існування авіапідприємства;
- застосовувати методи і навички організації роботи авіапідприємств;
- розраховувати показники ефективності використання основних фондів, оборотних засобів, робочої сили авіапідприємств і аналізувати їх ;
- знаходити шляхи використання резервів підвищення ефективності основних фондів, оборотних засобів, робочої сили;
- визначати показники ефективності;
- самостійно розраховувати і аналізувати основні показники діяльності авіапідприємства;
- виконувати розрахунки по вибору оптимального інвестиційного проекту з кількості запропонованих;
- оцінювати соціальні та економічні наслідки приймаючих технічних та управлінських рішень.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. Характеристика повітряного транспорту та його продуктивні показники

Особливості повітряного транспорту транспортної системи України. Транспорт як важлива складова частина виробничої інфраструктури України. Особливості повітряного транспорту. Оцінка використання різних видів транспорту в залежності від швидкості постачання. Підприємства і організація цивільної авіації. Функції та задачі. Авіакомпанія. Чартерні авіакомпанії. Низько затратні авіакомпанії. Регулярні міжнародні авіаперевізники. Мережеві авіакомпанії. Вантажні оператори. Комбіновані експрес-перевізники. Змішані авіакомпанії. Ізольовані авіакомпанія. Аеропорт. Підприємства з організацією управління повітряним рухом. Авіаремонтні заводи та самостійні авіаційно-технічні бази. Агентства. Учбові заклади. Науково-дослідницькі інститути. Продуктивні і об'ємні показники діяльності повітряного транспорту. За видами перевезень: регулярні перевезення, не регулярні перевезення, внутрішні,

міжнародні. Показники діяльності повітряного транспорту. Види діяльності повітряного транспорту. Діяльність транспортної авіації, діяльність по застосуванню авіації в галузях економіки.

ТЕМА № 2. Основні фонди і оборотні засоби цивільної авіації

Сутність, склад та структура основних фондів. Сутність основних фондів та їх склад. Склад діючого парку пасажирських та вантажних літаків. Види вартості оцінок основних фондів. Знос і амортизація основних фондів. Знос основних фондів. Амортизація та її розрахунки. Показники використання основних фондів. Загальні показники: фондівіддача, фондомісткість, рентабельність, фондоозброєність праці. Показники екстенсивного використання повітряних суден: коефіцієнт використання ПС з нальоту годин, процент використання ПС та простою ЛА. Показники інтенсивного використання ПС. Коефіцієнт використання ЛА погодинної продуктивності, коефіцієнт використання пасажирських крісел, коефіцієнт граничного комерційного навантаження. Шляхи покращення використання ОФ. Скорочення простоїв в справному стані. Скорочення простоїв не в справному стані. Покращення використання СВП: розстановка парку ПС за повітряним лініям з урахуванням оптимальної дальності безпосадочного польоту; зростання покращення комерційного навантаження та використання пасажирських крісел за рахунок підвищення попиту на авіаперевезення; освоєння нових повітряних ліній і нових видів робіт в галузях економіки; підвищення регулярності та безпечності польоту. Сутність, склад та структура оборотних засобів цивільної авіації. Поняття оборотних засобів. Їх склад і структура. Розрахунок потреб в оборотних засобах. Показники використання оборотних засобів: коефіцієнт обіговості; тривалість 1 оборота оборотних засобів; коефіцієнт закріплення оборотних засобів. Основні шляхи покращення використання оборотних засобів: зниження норматива запаса дня; зниження часу проходження грошових засобів у сфері обігу; скорочення вартості оборотних засобів.

ТЕМА № 3. Собівартість продукції цивільної авіації

Класифікація експлуатаційних витрат. Поняття собівартості та її сутність. Класифікація експлуатаційних витрат: за економічними елементами; калькуляційними статтями затрат. Структура затрат. Визначення собівартості перевезень. Собівартість рейсів та її значення для економічної оцінки плануючих рейсів, для аналізу ефективності експлуатації ПС, для обґрунтування тарифів за авіаційні перевезення та інше. Структура витрат по авіаперевезенням. Економічний зміст суми покриття та її значення. Оцінка ефективності рейсу за ступенем покриття. Шляхи зниження собівартості перевезень: покращення техніко-економічних параметрів експлуатаційного парку ПС; зростання обсягу перевезень при наявності платоспроможного попиту за рахунок покращення використання ПС, зростання нальоту годин на 1 середньо-списковий літак, покращення погодинної продуктивності літака; економія паливно-мастильних засобів, скорочення не виробничого нальоту годин; скорочення витрат за статтею «Поточний ремонт СВП» та інше.

ТЕМА № 4. Трудові ресурси і продуктивність праці в цивільній авіації

Склад і планування трудових ресурсів підприємств цивільної авіації. Поняття трудових ресурсів. Кадри підприємства. Персонал підприємства та його категорії. Структура кадрів. Поняття професії та кваліфікації. Структура персоналу. Кількісна характеристика персоналу, показники руху персоналу. Продуктивність праці в цивільній авіації. Поняття продуктивності. Система показників продуктивності праці. Загальні показники продуктивності праці, розрахунок продуктивності праці на підприємствах цивільної авіації. Фактори зростання продуктивності праці: зростання технічного рівня виробництва; покращення організації виробництва та праці; зростання обсягу робіт та відносне скорочення чисельності зайнятих на допоміжних роботах робітників, інженерно-технічних робітників та інше; зміна структури виробництва та інші фактори; зростання кваліфікації робітників, посилення матеріальних та моральних стимулів до праці, зміцнення трудової та виробничої дисципліни, покращення системи стратегічного оперативного планування та інше.

ТЕМА № 5. Оплата праці працівників цивільної авіації

Організація оплати праці на підприємства цивільної авіації. Поняття заробітної плати. Мінімальна заробітна плата. Номінальна заробітна плата. Реальна заробітна плата. Основні принципи організації заробітної плати на підприємствах. Система оплати праці.

Тарифна система. Форми системи заробітної плати. Розрахунок тарифної ставки. Форми і системи оплати праці. Погодинна форма оплати праці. Відрядна форма праці. Безтарифна система оплати праці. Система грейдів.

Оплата праці різних категорій працівників цивільної авіації. Галузеве тарифне узгодження. Оплата праці робітників льотної професії. Оплата праці інженерно-технічного складу. Оплата праці інженерно-технічних робітників і службовців.

ТЕМА № 6. Доходи, прибуток і рентабельність роботи підприємств цивільної авіації

Визначення доходу авіакомпанії. Формування доходів підприємства за рахунок виручки від реалізації продукції та послуг, бюджетних інвестицій, цільових субсидій позикових засобів та інші надходжень. Поняття виручки. Не реалізаційні доходи. Авіаційні тарифи та їх розрахунок. Доходи по авіалініям від перевезення пасажирів, платно багажу та вантажу. Розрахунок доходів рейсу, структура доходів від авіап перевезень авіакомпаній. Визначення доходу аеропорту. Аеропортові збори: збір за взліт-посадку; збір за забезпечення авіаційної безпеки; збір за стоянку; збір за надання аеровокзального комплексу; збір за метеозабезпечення. Тарифи за наземне обслуговування: тарифи за обслуговування комерційного навантаження ПС; тарифи за обслуговування екіпажу; тарифи за обслуговування ПС; тарифи за технічне обслуговування ПС. Розрахування доходів підприємства з використанням повітряного простору та управління повітряним рухом (ВПП та УПР). Показники ефективності роботи підприємства цивільної авіації і порядок розрахунку доходів і прибутку на підприємства.

ТЕМА № 7. Інвестиції на підприємствах цивільної авіації

Сутність, визначення та джерела інвестицій авіапідприємств. Інвестиції, їх види. Капіталовкладення. Механізм реалізації лізингу ПС. Джерела інвестування. Механізм поворотного лізингу.

Базові принципи оцінки ефективності інвестицій. Річна ставка судного проценту. Дисконтування.

Показники економічної ефективності інвестицій. Чистий потік платежів. Поточна вартість чистого потоку платежів. Чиста дисконтова на вартість. Внутрішня норма окупності. Строк окупності інвестицій. Індекс рентабельності інвестицій.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №8							
Тема 1 Характеристика повітряного транспорту та його продуктивні показники	12	4	-	2	-	6	К/р на 30 хв.
Тема 2. Основні фонди і оборотні засоби цивільної авіації	16	4	-	4	-	8	К/р на 30 хв.
Тема 3. Собівартість продукції цивільної авіації	12	4	-	2	-	6	К/р на 30 хв.
Тема 4. Трудові ресурси і продуктивність праці в цивільній авіації	12	4	-	2	-	6	К/р на 30 хв.
Тема 5. Оплата праці працівників цивільної авіації	13	4	-	2	-	7	К/р на 30 хв.
Тема 6. Доходи, прибуток і рентабельність роботи підприємств цивільної авіації	13	4	-	2	-	7	К/р на 30 хв.
Тема 7. Інвестиції на підприємствах цивільної авіації	12	4	-	2	-	6	К/р на 30 хв.
Всього за семестр № 8:	90	28	-	16	-	46	залік

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №8							
Тема 1 Характеристика повітряного транспорту та його продуктивні показники	12	2	-	-	-	10	
Тема 2. Основні фонди і оборотні засоби цивільної авіації	12	-	-	-	-	12	
Тема 3. Собівартість продукції цивільної авіації	13	2	-	-	-	11	
Тема 4. Трудові ресурси і продуктивність праці в цивільній авіації	11	-	-	-	-	11	
Тема 5. Оплата праці працівників цивільної авіації	15	2	-	2	-	11	К/р на 30 хв.
Тема 6. Доходи, прибуток і рентабельність роботи підприємств цивільної авіації	11	-	-	-	-	11	
Тема 7. Інвестиції на підприємствах цивільної авіації	16	2	-	2	-	12	К/р на 30 хв.
Всього за семестр № 8:	90	8	-	4	-	78	залік

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1. Характеристика повітряного транспорту та його продуктивні показники		1 (с.14-20), 2 (с.7-22), 10
—	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою. Підприємства і організації цивільної авіації</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей на питання за темою. <i>Після вивчення самостійних питань необхідно у вигляді конспекту надати відповіді:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Оцінка виростання різних видів транспорту в залежності від швидкості доставки. Функції та задачі авіапідприємств. 	
Тема № 2. Основні фонди і оборотні засоби цивільної авіації		1 (с. с.20-34), 2 (с.7-22), 3 (с.9-21), 5, 10,

	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою: Знос і амортизація основних фондів. Шляхи покращення використання ОФ.</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу за темою.</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей на питання за темою.</p> <p><i>Після вивчення самостійних питань необхідно у вигляді конспекту надати відповіді:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Групи (види) основних фондів в залежності від виробничо-технічного значення ОВФ.2. Склад діючого парку пасажирських та вантажних літаків.3. Показники екстенсивного та інтенсивного використання ВЛ.4. Резерви використання основних фондів.5. Визначенням потреби в оборотних засобах <p><u>Завдання 1</u></p> <p>Розрахувати планову суму амортизації СВП по авіапідприємству якщо наліт виробничих годин с плану складає: на літаках А330 – 12000, на літаках Б737 – 10000, Тренувальні, допоміжно-службовий наліт годин, часів роботи двигунів на землі прийняти в межах діючих норм. У складі загальної суми відокремити суму амортизації на капітальний ремонт.</p>																									
	<p style="text-align: right;">Таблиця</p> <table><tr><th rowspan="2">Норми амортизації</th><th>Всього</th><th colspan="3">В тому числі на капітальний ремонт</th></tr><tr><th>А330</th><th>Б737</th><th>А330</th><th>Б737</th></tr><tr><td>Загальна на самолето-годин, тис. ум. од.:</td><td>80</td><td>60</td><td>44</td><td>37</td></tr><tr><td>- планер</td><td>40</td><td>20</td><td>20</td><td>25</td></tr><tr><td>- двигуна</td><td>10</td><td>6</td><td>6</td><td>6</td></tr></table>	Норми амортизації	Всього	В тому числі на капітальний ремонт			А330	Б737	А330	Б737	Загальна на самолето-годин, тис. ум. од.:	80	60	44	37	- планер	40	20	20	25	- двигуна	10	6	6	6	
Норми амортизації	Всього		В тому числі на капітальний ремонт																							
	А330	Б737	А330	Б737																						
Загальна на самолето-годин, тис. ум. од.:	80	60	44	37																						
- планер	40	20	20	25																						
- двигуна	10	6	6	6																						
	Тема № 3. Собівартість продукції цивільної авіації	2, 3, 4																								
	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою: Шляхи зниження собівартості перевезень.</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей на питання за темою.</p> <p><i>Після вивчення самостійних питань необхідно у вигляді конспекту надати відповіді:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Класифікація експлуатаційних витрат на економічними елементами.2. Організація обліку затрат на виробництво за калькуляційними статтями.3. Розрахунок собівартості рейсів.																									
	Тема № 4. Трудові ресурси і продуктивність праці в цивільній авіації																									
	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою. Склад і планування трудових ресурсів підприємств цивільної авіації. Продуктивність праці в цивільній авіації.</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей на питання за темою.</p>	1, 2, 8, 13,14																								

	<p><i>Після вивчення самостійних питань необхідно у вигляді конспекту надати відповіді:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття трудові ресурси, кадри підприємства, персонал підприємства. 2. Дати визначення поняттю професія та класифікація. Структура персоналу авіапідприємства. Кількісна характеристика персоналу. 3. Показники руху персоналу. 4. Оцінка рівня продуктивності праці. Система показників продуктивності праці. <p><u><i>Завдання 1</i></u></p> <p>Визначити коефіцієнт змінності роботи ливарного відділення механічного цеху, де встановлено дві вагранки. Продуктивність вагранки 0.6 т. рідкого металу за годину. Процент виходу придатного литва 85%. Виробнича програма цеху по литву рівна 280 т. за місяць (21 робочий день). Втрати часу на ремонт вагранки складають 5 %. Тривалість зміни 8.2 год.</p> <p><u><i>Завдання 2</i></u></p> <p>Виробіток на одного працюючого в базовому періоді — 670 тис.грн., чисельність працюючих — 254 чол. Обсяг товарної продукції в плановому році збільшиться на 8.4%, питома вага купованих напівфабрикатів у вартості продукції знизиться на 3%. По плану підвищення ефективності виробництва передбачено умовно вивільнити 35 чол. Визначити планові показники виробітку на одного працюючого і ріст продуктивності праці.</p> <p><u><i>Завдання 3</i></u></p> <p>Робітник протягом місяця виконав роботу в обсязі 250 н-год., в наступному місяці, після перегляду норм виробітку і зниження їх на 5 %, виробіток робітника склав 256 н-год. Визначити, як підвищилась продуктивність праці робітника.</p> <p><u><i>Завдання 4</i></u></p> <p>Робітник протягом місяця за 180 год. роботи виготовляє 360 деталей. При здійсненні заходів по покращенню організації робочих місць трудомісткість деталей знизилась на 0.1 год. Скільки деталей він виготовить в нових умовах праці і на скільки відсотків підвищиться його продуктивність праці?</p> <p><u><i>Завдання 5</i></u></p> <p>Чисельність промислово-виробничого персоналу на підприємстві в базовому періоді становила 4500 чол. У звітному році обсяг виробництва зріс на 5.2%, а відносна економія працюючих склала 41 чол. Обчисліть приріст продуктивності праці у звітному році.</p>	
	<p>Тема № 5. Оплата праці працівників цивільної авіації</p>	

—	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою: Тарифна система. Форми і системи оплати праці</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей за темою.</p> <p><u>Дати відповіді на питання у вигляді конспекту:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасне регулювання оплати праці. 2. Доплати і надбавки до заробітної плати. 3. Оподаткування доходів авіапідприємств і працівників. 4. Що розуміють під організацією оплати праці. 5. Дати визначення тарифна система, основні елементи тарифної системи оплати праці. 	1 (с. 61–79), 4
Тема № 6. Доходи, прибуток і рентабельність роботи підприємств цивільної авіації		
—	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою.</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей за темою.</p> <p><u>Дати відповіді на питання у вигляді конспекту:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Склад доходів авіапідприємств від звичайної діяльності. 2. Поняття авіаційних тарифів та їх розрахунок. 3. Фінансові показники авіакомпанії. 4. Структура доходів від авіаперевезень. 5. Аеропортові збори. 6. Класифікація тарифів за наземне обслуговування. 7. Класифікація тарифів за обслуговування екіпажу. 8. Класифікація тарифів за обслуговування повітряного судна. 	1 (с. 79–113), 11, 13
Тема № 7. Інвестиції на підприємствах цивільної авіації		
—	<p>Підготовка до практичного заняття згідно з планом навчання, розглянути додаткові питання за темою.</p> <p>Вивчення лекційного матеріалу та конспектування відповідей за темою.</p> <p><u>Дати відповіді на питання у вигляді конспекту:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика капітальних вкладень авіапідприємства. 2. Загальні підходи до планування капітальних вкладень на авіапідприємстві. 3. Характеристика фінансових інвестицій та оцінка її ефективності. Управління інвестиціями на авіапідприємстві. 	1, 7, 8, 9

5. Індивідуальні завдання за освітньо-професійною програмою «Експлуатація авіаційних електрифікованих комплексів» не передбачено

6. Методи навчання

З метою забезпечення кращого засвоєння здобувачами вищої освіти поточного матеріалу передбачається під час проведення лекції максимально тісно пов'язувати цей матеріал з реальним життям, наповнювати його конкретним змістом, відображати в ньому всі активні зміни, які відбуваються у економічному середовищі.

Для збільшення інтересу здобувачів вищої освіти до процесу навчання і підвищення їх уваги передбачається провести дискусії за певними темами. При аналізі найбільш гострих та проблематичних питань планується застосовувати метод «мозкового штурму».

Окрім того, передбачається проведення проблемної лекції з використанням банку візуального супроводження, коли здобувачі вищої освіти мають можливість розглянути нормативні документи, первинні документи, форми звітності.

При проведенні практичних занять за всіма темами передбачено організовувати бесіди по окремих питаннях теми, що розглядається на занятті, порівнювати теоретичний матеріал з реальними подіями, що відбуваються у світі та Україні, обговорювати найоптимальніші шляхи виходу із скрутних положень за різних економічних умов, що панують у суспільстві.

При вивченні дисципліни використовується метод презентації. Для участі в такому практичному занятті здобувачі вищої освіти готують інформацію за обраними темами рефератів та презентують їх на практичному занятті.

При проведенні практичних занять передбачено здійснювати аналіз сучасних економічних процесів в Україні та світі, проводити різні розрахункові роботи з метою засвоєння основних методів, що дасть можливість здобувачам вищої освіти якомога більше наблизитися до реальної практики, моделювати ситуативні задачі, вирішувати тематичні задачі.

Під час самостійної роботи здобувачі вищої освіти готують реферати за актуальними темами, також передбачається, що здобувачі вищої освіти після виконання їх готують доповідь для публічного обговорення в аудиторії та проведення дискусії.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Ключові моменти сучасного стану та перспектив розвитку цивільної авіації.
2. Особливості транспорту як галузі матеріального виробництва.
3. Показники об'єму робіт авіатранспортної діяльності ЦА.
4. Показники об'єму робіт підприємств ЦА та їх служб.
5. Структура основних фондів ЦА.
6. Облік і оцінка основних фондів ЦА.
7. Знос і амортизація основних фондів.
8. Амортизація СВАД.
9. Методика відрахувань в ремонтний фонд СВАД.
10. Показники ефективності використання основних фондів ЦА.
11. Показники екстенсивного та інтенсивного використання СВАД.
12. Склад та структура оборотних засобів підприємств ЦА.
13. Джерела формування оборотних засобів ЦА.
14. Показники ефективності використання оборотних засобів ЦА.
15. Структура трудових ресурсів підприємств ЦА.

16. Методи визначення продуктивності праці ЦА.
17. Фактори, які впливають на підвищення продуктивності праці робітників ЦА.
18. Форми та системи оплати праці на підприємствах ЦА.
19. Оплата праці льотного складу.
20. Класифікація експлуатаційних витрат.
21. Визначення собівартості льотних годин та тонно-кілометра.
22. Метод розрахунку собівартості рейсу по статтям затрат.
23. Основні шляхи зниження собівартості авіап перевезення.
24. Визначення доходу авіакомпанії.
25. Визначення доходу аеропорту.
26. Джерела формування доходів за основною та не основною діяльністю підприємств ЦА.
27. Визначення фінансових результатів діяльності підприємств ЦА.
28. Показники рентабельності діяльності ЦА.
29. Напрямки використання чистого прибутку підприємств ЦА.
30. Сутність та значення інвестицій в ЦА.
31. Джерела інвестицій в ЦА.
32. Види лізингу в ЦА. Методика формування лізингових платежів.
33. Показники економічної ефективності інвестицій.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час практичних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок здобувачем освіти з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів освіти в Коледжі враховуються такі види робіт: навчальні заняття; самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в

робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Здобувач освіти, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \right) * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів освіти, залікових книжках. **Присутність здобувачів освіти на проведенні підсумкового контролю (залік) обов'язкова.** Якщо здобувач освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (заліку), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів освіти, становить – **50**.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість балів (перед} \\ \text{підсумковим контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим контролем} \end{array}$$

Здобувач освіти, який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (залік) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії, що створюється відповідним відділенням. Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Здобувачам освіти, які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 60 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Здобувачі освіти, які не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Коледжу. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 60 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Коледжу.

Вимоги до здобувачів освіти щодо засвоєння змісту навчальної дисципліни:

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
			Оцінка	Пояснення
12	97 – 100	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
11	94-96			
10	90-93			
9	85-89	Добре ("зараховано")	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками.
8	80-84			
7	75 – 79		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією-двома значними помилками.
6	70 – 74	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний неповністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні

5	65-69			практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.
4	60 – 64		Е	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
3	40–59	Незадовільно („не зараховано”)	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1–20		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Повітряний кодекс України. Закон України від 04.05.93 р. № 3168-ХІІ.
2. Жаворонкова Г.В. Стратегічне управління авіатранспортними підприємствами: Монографія // Жаворонкова Г.В., Садловська І.П., Шкода Т.Н., Жаворонков В.О. / За редакцією д.е.н. Жаворонкової Г.В. – К.: Кондор-Видавництво, 2012. – 676 с.
3. Кудрицька Ж.В., Апарова О.В., Жебка В.В. економічна ефективність сталого розвитку підприємств авіаційної галузі: Монографія – К.: Вид-во «Логос», 2012 – 464 с.
4. Організаційно-економічний механізм управління авіатранспортним підприємством: Монографія [Г.В. Астапова, О.В. Арєф’єва, В.В. Матвєєв та ін.] – К.: Центр учбової літератури, 2016 – 304 с.
5. Апарова О.В. Організаційно–економічний механізм забезпечення сталого розвитку авіакомпанії. Монографія – К.: Логос, 2016 – 248 с.
6. Аль-Тмейзі А.Ю. Функціонування авіаційної інфраструктури України в системі світових інтеграційних процесів. Автореферат – НАН України, Ін-т світ. Економіки і міжнародних відносин – К., 2012 – 20 с.
7. Кравчук Г.В. Фінансово–економічне управління виробничими системами авіакомпанії. Монографія – Чернігів, 2017 – 364с.

Допоміжна література:

8. Луценко Г.П. Результативність функціонування національної транспортної системи: просторово-часовий аспект/ Г.П. Луценко, В.В.

Дружиніна, В.О. Дружинін // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. – Київ: НАУ, 2017. – Випуск 5(61) – С. 43–51.

9. Луценко Г. П. Діагностика розвитку авіатранспортної інфраструктури України в умовах активізації міжнародного туризму / Г.П. Луценко, В.В. Дружиніна, Н. В. Старчик // Інфраструктура ринку. – 2018. – Випуск 20. – Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/20-2018>

10. Ківа Д. Авіаційна галузь на крилах науки [Електронний ресурс] / Ківа Д.// Віче – Журнал Верховної Ради України
Режим доступу до журн. : <http://www.viche.info/journal/3366/>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

11. Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icao.int/>

12. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2017 рік. [Електронний ресурс] / Державна авіаційна служба -Режим доступу: <http://www.avia.gov.ua/>.

13. General Aviation Statistical Databook& 2016 Industry Outlook [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.gama.aero/files/GAMA_2016_Databook_LRes%20-%20LowRes.pdf